

Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri, Yazar: Hamit Er, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003, 1. Baskı, 176 Sayfa)

Darülhilafe Madrasas in the Transition from Madrasa to Modern Schooling, Author: Hamit Er, (Istanbul: Ragbet Publishing, 2003, 1st Edition, 176 Page)

Osman Kamil Çorbacı

(Sorumlu Yazar | Corresponding Author)

Doç. Dr., Bağımsız Araştırmacı, Din Eğitimi
Assoc. Prof. Dr., Independent Researcher, Religious Education,
İstanbul / Türkiye

osmann@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7608-068X>

Makale Bilgisi

Makale Türü : Kitap Değerlendirmesi
Geliş Tarihi : 08/12/2024
Kabul Tarihi : 25/02/2025
Yayın Tarihi : 28/03/2025

Article Information

Article Type : Book Review
Received : 08/12/2024
Accepted : 25/02/2025
Published : 28/03/2025

Atıf

Çorbacı, Osman Kamil. "Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri, Yazar: Hamit Er, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003, 1. Baskı, 176 Sayfa)". *Ordu İlahiyat* 4 (Mart 2025), 71-77. <https://doi.org/10.70674/oi.1598127>

Citation

Çorbacı, Osman Kamil. "Darülhilafe Madrasas in the Transition from Madrasa to Modern Schooling, Author: Hamit Er, (Istanbul: Rağbet Publishing, 2003, 1st Edition, 176 Page)". *Ordu Divinity* 4 (March 2025), 71-77. <https://doi.org/10.70674/oi.1598127>

İntihal | Plagiarism

Bu makalede intihal taraması yapılmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir. [İntihal.net](#) - Turnitin

This article has been scanned for plagiarism and it has been confirmed that it does not contain plagiarism. [İntihal.net](#) - Turnitin

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. [Osman Kamil ÇORBACI](#)

It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the studies used are cited in the bibliography. [Osman Kamil ÇORBACI](#)

Hakem Sayısı | Referees

İki Dış Hakem | Two External Referees

Değerlendirme | Review

Çift Kör Hakemlik | Double Blind Referee

Etik Bildirim | Complaints

orduilahiyatdergisi@odu.edu.tr

Telif Hakkı & Lisans | Copyright & License

Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](#) lisansı altında yayımlanmaktadır.

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the [CC BY-NC 4.0](#) license.

Öne Çıkanlar

- Kitap, Osmanlı medrese sisteminin tarihsel evrimi ve yapısal reformlarını eleştirel bir bakış açısıyla incelemektedir.
- Kitap, modern eğitim sistemine geçiş sürecinde idari ve pedagojik yeniden yapılanmayı değerlendirmektedir.
- Kitaptaki bulgular, Osmanlı reformları ile Cumhuriyet dönemindeki İmam-Hatip okullarının eğitim yapısı arasında süreklilik olduğunu ortaya koymaktadır.

Highlights

- The book provides a critical examination of the historical evolution and structural reforms of the Ottoman madrasah system.
- It assesses the administrative and pedagogical reorganization during the transition to the modern education system.
- The findings in the book demonstrate that there is a continuity between the Ottoman reforms and the educational structure of Imam-Hatip schools in the Republican period.

Darülhilafe Madrasas in the Transition from Madrasa to Modern Schooling, Author: Hamit Er, (Istanbul: Ragbet Publishing, 2003, 1st Edition, 176 Page)

Abstract

The book titled “Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri” (Darülhilafe Madrasas in the Transition from Madrasa to Modern Schooling) evaluates the structural and historical factors that led to the loss of functionality in the Ottoman education system and, within this context, examines the reform initiatives undertaken through the example of “The Dârü'l-Hilâfeti'l-aliyye Madrasa”. While investigating the development of this system, the study offers an assessment of the era’s educational outlook by analyzing, from an interdisciplinary perspective, the institutional, pedagogical, and administrative changes that occurred during the modernization process. The book consists of five main sections—an Introduction, two chapters, a Conclusion, a Glossary, and Appendices. In the Introduction, the primary factors that laid the historical groundwork for the madrasa system are presented, along with a discussion of how this institutional framework interacted with the Ottoman educational bureaucracy. In the first chapter, the elements paving the way for reform, along with new proposals and implementation steps, are examined in conjunction with a detailed analysis of the founding and organizational structure of Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Madrasa. Based on primary sources, this section clarifies numerous aspects ranging from the reasons for the reforms to the modes of organization, thereby providing data on the history of Ottoman modernization. The second chapter, titled “Orijinal Metin ve Türkçesi” (Original Text and Turkish Translation) presents documents such as “Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası” (Memorandum of Justifying Causes), “İslâh-ı Medâris Nizamnâmesi”(Regulation on the Reform of Madrasas), “Tedrisi Mukarrar Kitaplar”(Prescribed Instructional Texts) and “Sureti Tedris” (Methodology of Instruction), “Talimatname”(Directive), “Âli Kısımdaki Hocalar” (Professors in the Advanced Division), and “Tâli Kısımdaki Hocalar”(Instructors in the Secondary Division), which serve as the book’s principal sources. Turkish translations of these sources into contemporary Turkish function as significant evidence, facilitating an understanding of the intellectual atmosphere and bureaucratic regulations of the period. In the Conclusion, the long-term effects of the educational reforms are discussed in light of the findings, while the Glossary clarifies the academic and bureaucratic terminology employed. In the Appendices, “Tüzükler” (Regulations) and “Hoca Listeleri” (Lists of Teachers), along with other regulatory documents, are presented in their original Ottoman texts, thus providing direct access to primary sources regarding the educational structure of the era. The methodology of the study is grounded in historical analysis and literature review, conducted within a qualitative paradigm that draws on archival documents, official regulations, and the intellectual outputs of the period. In addition to shedding light on the initiatives that formed the background of the “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” (Law on the Unification of Education), the study also highlights the parallels between the educational model of Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Madrasa and the curricula of Imam-Hatip schools in the Republican period. In this regard, shifts and transformations in educational policies are examined analytically; therefore, the traces of pedagogical and institutional continuity extending from the Ottoman Empire to the Republic era are evaluated in detail. One of the book’s strengths is, its interdisciplinary analysis based on primary sources, that examines the administrative and pedagogical dimensions of Ottoman educational reforms simultaneously. On the other hand, the lack of coverage regarding how reform movements were reflected in provincial madrasas stands out as a limitation that narrows the scope of the book. Nevertheless, because it addresses the reform initiatives in the Ottoman education system from a holistic perspective, the book also serves as a systematic reference for researchers working in various disciplines such as history of education, philosophy of education and sociology of education. In particular, the book details about administrative regulations and institutional structures contribute to the academic literature. This book thus functions as an important source of reference not only for researchers conducting academic studies in education but also for teachers, teacher candidates, and other professionals directly involved in the educational field.

Keywords: Religious Education, Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Madrasah, Ottoman Education System, Education System of Madrasah, Modernization Process.

Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri, Yazar: Hamit Er, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003, 1. Baskı, 176 Sayfa)

Öz

“Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri” başlıklı kitap, Osmanlı eğitim sisteminin işlevselliğini kaybetmesine neden olan yapısal ve tarihsel faktörleri değerlendirmekte ve bu bağlamda gerçekleştirilen reform girişimlerini Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi örneği üzerinden ele almaktadır. Çalışma, söz konusu sistemin gelişimini incelerken modernleşme sürecinde yaşanan kurumsal, pedagojik ve idari dönüşümleri disiplinlerarası bir perspektifle analiz ederek, dönemin eğitim anlayışına ilişkin bir değerlendirme sunmaktadır. Kitap, giriş, iki bölüm, sonuç, sözlük ve ekler olmak üzere 5 ana kısımdan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, medrese sisteminin tarihsel zeminini hazırlayan ana dinamiklere yer verilmekte; kurumsal çerçevenin Osmanlı eğitim bürokrasisiyle nasıl etkileşim içinde olduğu tartışılmaktadır. Birinci bölümde, reform sürecine zemin hazırlayan etmenler, yeni öneriler ve uygulama adımları bağlamında Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nin kuruluşu ve teşkilat yapısı derinlemesine ele alınmaktadır. Bu kısım, reform gerekçelerinden örgütlenme biçimine dek pek çok unsuru birincil kaynaklara dayanarak açıklığa kavuşturmakta ve Osmanlı modernleşme tarihine dair veriler sunmaktadır. İkinci bölüm, “Orijinal Metin ve Türkçesi”

başlığı altında, Kitabın ana kaynağı niteliğindeki Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası, Islâh-ı Medâris Nizamnâmesi, Tedrisi Mukarrar Kitaplar ile Sureti Tedris, Talimatname, Âli Kısımındaki Hocalar ve Tâli Kısımındaki Hocalar gibi belgelere yer vermektedir. Bu metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş versiyonları, dönemin düşünsel atmosferini ve bürokratik düzenlemelerini anlamayı kolaylaştıran önemli birer kanıt niteliği taşımaktadır. Sonuç bölümünde elde edilen bulgular ışığında eğitim reformlarının uzun vadeli etkileri tartişılmakta, Sözlük bölümünde ise kullanılan akademik ve bürokratik terminoloji açıklığa kavuşturulmaktadır. Ekler bölümünde, Tüzükler ve Hoca Listeleri gibi düzenleyici belgeler Osmanlıca orijinal metinleriyle sunulmakta böylece dönemin eğitim yapısına ilişkin birincil kaynaklara doğrudan erişim sağlanmaktadır. Çalışmanın metodolojisi, nitel paradigma çerçevesinde arşiv belgeleri, resmi nizamnameler ve dönemin entelektüel üretimleri üzerinden yürütölen tarihsel analiz ve literatür taramasına dayanmaktadır. Çalışma, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun arka planını oluşturan girişimlere ışık tutmakla kalmayıp, Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesinin eğitim modeliyle Cumhuriyet dönemi İmam-Hatip okullarının müfredatı arasındaki benzerliklere dikkat çekmektedir. Bu bağlamda eğitim politikalarındaki değişim ve dönüşüm süreçleri analitik bir yöntemle ele alınmakta; dolayısıyla, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan pedagojik ve kurumsal sürekliliğin izleri ayrıntılı biçimde değerlendirilmektedir. Kitabın güçlü yönlerinden biri, birincil kaynaklara dayanan disiplinlerarası analizi sayesinde Osmanlı eğitim reformlarının idari ve pedagojik boyutlarını eşzamanlı olarak incelemesidir. Diğer yandan, reform hareketlerinin taşra medreselerine yansımaya yer verilmemesi, kitabın kapsamını daraltan bir sınırlılık olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte kitap, Osmanlı eğitim sistemindeki reform girişimlerini bütöncöl bir çerçevede ele alması nedeniyle, eğitim tarihi, eğitim felsefesi ve eğitim sosyolojisi gibi farklı disiplinlerde çalışan araştırmacılar açısından da sistematik bir referans niteliği taşımaktadır. Özellikle idari düzenlemeler ve kurumsal yapılanmalar hakkındaki ayrıntılar literatüre katkı sağlamaktadır. Bu kitap, başta eğitim alanında akademik çalışmaları yürüten araştırmacılar olmak üzere, öğretmenler, öğretmen adayları ve eğitimle doğrudan ilgisi olan diğer profesyoneller için de önemli bir başvuru kaynağı konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye, Osmanlı Eğitim Sistemi, Medrese Eğitim Sistemi, Modernleşme Süreci.

Er, Hamit. Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri, İstanbul: Rağbet Yayıncılık, 2003, 1. Baskı, 176 Sayfa, ISBN: [975683594X](#)

Hamit Er'in *Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri* isimli kitabı, Osmanlı eğitim sisteminin entelektüel dönüşümüne odaklanan özgün bir araştırma olarak öne çıkmaktadır. Bu kitap, Osmanlı medrese sisteminin tarihsel evrimini, modernleşme sürecinde geçirdiği dönüşümleri ve Cumhuriyet dönemine uzanan entelektüel sürekliliği disiplinlerarası ve analitik bir perspektifle incelemektedir.

Kitap 179 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın 9–21. sayfaları arasındaki *Giriş* bölümünde, Osmanlı medrese sisteminin tarihsel çerçevesi çizilmekte, kurumsal yapısının temel dinamikleri ele alınmaktadır. 21–54. sayfalar arasında yer alan 1. bölüm, *Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi* başlığı altında, medresenin örgütsel yapısı, eğitim modeli ve reform sürecine ilişkin detaylı bir analiz sunmaktadır. 55–111. sayfalar arasındaki 2. bölüm, *Orijinal Metin ve Türkçesi* başlığı altında, *Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası, Islâh-ı Medâris Nizamnâmesi, Tedrisi Mukarrar Kitaplar ile Sureti Tedris, Talimatname, Âli Kısımındaki Hocalar ve Tâli Kısımındaki Hocalar* gibi kaynaklara yer verilmekte ve bu metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş versiyonları sunulmaktadır. 111–115. sayfalar arasındaki *Sonuç* bölümü, çalışmanın genel değerlendirmesini yaparak ulaşılan bulguları tartişmaktadır. 115–127. sayfalar arasında yer alan *Sözlük* bölümü, kitapta kullanılan tarihsel kavramların ve Osmanlı bürokratik terminolojisinin açıklamalarını içermekte ve metnin akademik bağlamda daha iyi kavranmasını sağlamaktadır. Ayrıca *Ekler* bölümünde yer verilen *Tüzükler ve Hoca Listeleri*, Osmanlıca orijinal metinleriyle birlikte 131–178. sayfalar arasında sunulmakta ve dönemin eğitim sistemine ilişkin birincil kaynaklara doğrudan erişim imkânı tanımaktadır.

Çalışmanın metodolojisi, nitel paradigma ile çerçevelenmiş olup, literatür taraması ve tarihsel analiz üzerine inşa edilmiştir. Yazar, Osmanlı eğitim sisteminin dönüşüm sürecini, arşiv belgeleri ve resmi nizamnameler üzerinden incelemekte, reform girişimlerini dönemin entelektüel üretimleriyle ilişkilendirerek çok katmanlı bir değerlendirme sunmaktadır. Medrese sisteminin kurumsal yapısını anlamaya yönelik tarihsel veriler, hukuki metinler ve idari düzenlemeler aracılığıyla ele alınmakta böylece eğitim reformlarının süreklilik ve kırılma noktaları disiplinlerarası bir perspektifle analiz edilmektedir.

Kitap, geleneksel eğitim kurumlarının modernleşme sürecindeki işlevini ve dönüşümünü analiz etme açısından kuramsal ve tarihsel bir çerçeve sunarak önemli bir referans niteliği taşımaktadır. Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar uzanan bu süreçte, eğitim sisteminin nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Kitap yalnızca tarihsel bir betimleme yapmakla kalmayıp aynı zamanda bu dönüşümün sosyal, kültürel ve politik dinamiklerini de analiz etmektedir. Kitap, Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nin Osmanlı eğitim reformları bağlamındaki dönüştürücü işlevini açığa çıkarmayı merkeze alan bir argümantasyon geliştirmektedir. Medresenin müfredatı ve yapısal özellikleri, Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının dinamiklerini içermektedir. Özellikle Tevhid-i Tedrisat Kanununun altyapısının bu dönemde şekillendiği tezi, çalışmanın özgün katkısı olarak değerlendirilmektedir. Yazar, Cumhuriyet döneminde açılan imam hatip okullarının müfredatının, medrese müfredatıyla büyük ölçüde uyumlu olduğunu vurgulamakta ve bu okulları, Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesinin eğitim anlayışının modern bir versiyonu olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda, geleneksel din eğitimi geleneğinin sürekliliğinin bu okullar aracılığıyla sağlandığını ileri sürmektedir.

Kitap, hem Osmanlıca birincil kaynakları doğrudan alıntılanması hem de bu kaynakları günümüz Türkçesiyle açıklayarak yorumlaması yönüyle tarihsel süreçlerin anlatımında katmanlı bir dilsel yapı sergilemektedir. Dönemin akademik ve bürokratik terminolojisini özgün bir şekilde yansıtan kitap, ağır Osmanlıca terimler ve ifadelerle örülmüş bir metinsel doku ortaya koymaktadır. Bu dilsel tercih yalnızca akademik bir temel inşa etmekle kalmaz aynı zamanda dönemin entelektüel ve bürokratik söyleminin otantik bir yansımasını ortaya koymaktadır. Okuyucunun metni daha derinlikli kavrayabilmesi için kitabın sonunda kapsamlı bir sözlük bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada dönemin kanun ve nizamnamelerinin orijinal Osmanlıca nüshalarına yer verilmesi araştırmacılar için birincil kaynaklar üzerinden doğrudan inceleme imkânı sunmaktadır. Bu yaklaşım, tarihsel belgelerin özgün formlarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması bakımından akademik bir yöntem olarak görülmektedir.

Kitap, vakıf sistemindeki yapısal bozulmaları, liyakat mekanizmalarının çöküşünü ve müfredatın giderek durağanlaşmasını derinlemesine analiz ederken, tarihsel-sosyolojik bir perspektifle kurumsal değişim dinamiklerini incelemektedir. Modern bilimlerin müfredata entegrasyonu, idari yapıdaki dönüşümler ve eğitimde merkezileşme çabalarının detaylı bir şekilde irdelenmesi çalışmanın disiplinlerarası niteliğini ve analitik kapsamını güçlendirmektedir. Bu metodolojik yaklaşım, araştırmayı basit bir tarihsel betimlemeden ayırmakta, sosyal bilimler alanında teorik ve metodolojik açıdan özgün bir araştırma niteliği kazandırmaktadır. Çalışma, medrese sistemindeki dönüşümlere dair çok yönlü bir değerlendirme yapmakta ve bu süreçleri bütüncül bir yaklaşımla incelemektedir.

Yazar, medreselerin yalnızca dini eğitim veren kurumlar olmadığını aynı zamanda devletin idari ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan kompleks yapılar olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu yaklaşım, eğitim kurumlarının toplumsal işlevini anlamak için kritik bir perspektif sunmaktadır. Kitapta medreselerin yalnızca bilgi aktarım mekanizmaları olarak değil aynı zamanda toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinde kritik bir işlev üstlenen kurumsal yapılar olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir

Kitap, merkezi kurumsal yapılanmalara odaklanırken, taşra medreselerinin dönüşümüne daha sınırlı yer vermektedir. Çalışma, taşra medreselerini detaylı bir şekilde ele almayı hedeflememekle birlikte bu kurumlara dair herhangi bir değerlendirme yapılmaması, çalışmanın kapsamını sınırlamakta ve bütüncül bir bakış açısının ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda dönemin eğitim reformlarının uluslararası örneklerle karşılaştırılmaması çalışmanın teorik derinliğini zayıflatmaktadır. Osmanlı eğitim sisteminin dönüşümünün küresel bir perspektiften değerlendirilmemesi kapsamını daraltmaktadır. Hamit Er'in çalışmasındaki sınırlılıklara rağmen kitap, Osmanlı eğitim sisteminin entelektüel dönüşümüne dair özgün bir perspektif ortaya koymaktadır. Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi üzerinden geliştirilen analiz, Osmanlı'dan Cumhuriyete uzanan eğitim politikalarının sürekliliğini ve değişimini anlamak için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Kitabın giriş bölümünde Osmanlı medrese sisteminin kökenleri ve tarihsel gelişimi ele alınmaktadır. Yazar, medreselerin sadece dini eğitim veren kurumlar olmadığını aynı zamanda devletin idari ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan önemli yapılar olduğunu vurgulamaktadır. Osmanlı'nın kuruluş döneminde, medreselerin İslam dünyasının eğitim geleneğini devam ettiren ve bu geleneği devlet yapısına entegre eden kurumlar olduğu belirtilmektedir. Özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde kurulan Sahn-ı Semân Medreseleri ve Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki Süleymaniye Medreseleri hem İslami ilimlerin hem de pozitif bilimlerin öğretildiği merkezler olarak tanıtılmaktadır. Ancak XVI. yüzyıldan itibaren medreselerin gerileme sürecine girdiği ifade edilmektedir. Yazar, bu gerilemenin temel nedenlerini vakıf sistemindeki yozlaşma, liyakat ilkesinin terk edilmesi ve müfredatın çağın gereksinimlerinden uzaklaşması olarak sıralamaktadır. Aynı zamanda vakıfların kötü yönetilmesi, medreselerin finansal kaynaklarının azalmasına ve eğitim kalitesinin düşmesine yol açtığı ifade edilmektedir. Ayrıca, müderris atamalarında liyakatin göz ardı edilmesi ve akrabalık ilişkilerinin ön plana çıkmasının eğitim kalitesini olumsuz yönde etkilediği, müfredattan pozitif bilimlerin çıkarılması ve eğitimin yalnızca dini ilimlere odaklanmasının ise medrese mezunlarının devletin ve toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez hâle gelmesine neden olduğu anlatılmaktadır

Kitabın I. bölümü, üç alt başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Yazar, bu bölümde konuyu "hazırlayıcı sebepler," "yeni öneriler" ve "medresenin kuruluşu ve teşkilatı" başlıkları altında detaylandırmıştır. Yeni öneriler alt başlığı ise, iki ayrı kategoriye ayrılmış olup, bunlar "şahsi öneriler" ve "resmî ilk adım" şeklinde tasnif edilmiştir. Medreselerin bozulmasına karşı geliştirilen ıslah çabaları, kitabın hazırlayıcı sebepler başlığında detaylı bir şekilde incelenmektedir. Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemlerindeki reform girişimleri, medreselerin modernleştirilmesi yönündeki önemli adımlar olarak ele alınmaktadır. Yazar, bu dönemlerde medreselerin müfredatına modern bilimlerin eklenmesi ve eğitim sürecinin disipline edilmesi yönünde çabaların olduğunu belirtmektedir. Ancak bu reform girişimlerinin ilmiye sınıfı içerisindeki direniş ve uygulamadaki yetersizlikler nedeniyle istenilen başarıya ulaşamadığı ifade edilmektedir.

Kitabın I. bölümünün "Yeni Öneriler" başlığı altında, bireysel reform önerilerine de yer verilmektedir. Efendizâde Hacı Muhyiddin ve Eşref Efendizâde Mehmed Şevketî gibi aydınların

medreselerin modernleşmesine yönelik önerileri detaylandırılmaktadır. Hacı Muhyiddin, medrese eğitiminde sınıf esasına dayalı bir sistemin kurulmasını ve modern bilimlerin müfredata eklenmesini savunurken, Mehmed Şevketî medrese eğitimini orta ve yüksek kısma ayırarak ihtisaslaşmayı önermektedir. Kitapta bu bireysel çabaların, medrese reformlarına entelektüel bir zemin hazırladığı vurgulanmaktadır. Aynı bölümde medreselerin modernleşmesine yönelik resmi adımlar incelenmekte, 1910 yılında Meşihat Makamı tarafından hazırlanan yeni medrese nizamnamesinin, medreselerin idari ve eğitimsel yapısında köklü değişiklikler yapmayı hedeflediği ifade edilmektedir. Bu nizamname ile medrese eğitiminin süresi 12 yıl çıkarıldığı, müfredata modern bilimler eklendiği ve merkezi bir idari yapının oluşturulduğu belirtilmektedir. Yazar, bu düzenlemelerin medreselerin modern eğitim kurumlarına dönüştürülmesi yönünde önemli bir adım olduğunu belirtmektedir. Ancak ekonomik yetersizlikler ve ilmiye sınıfındaki direniş nedeniyle bu reformların da istenilen etkiyi oluşturmadığını ifade etmektedir.

Kitabın ana odağını oluşturan 1.bölümünün “Dârü’l-hilâfeti’l-aliyye Medresesi'nin Kuruluşu” başlığı altında kuruluş süreci ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Şeyhülislam Mustafa Hayri Efendi'nin liderliğinde başlatılan bu reform hareketi, medreselerin tek bir çatı altında toplanarak eğitimde birlik sağlanmasını hedeflediği, medresenin kuruluşunda İstanbul'daki medreselerin envanterinin çıkarıldığı, fiziksel ve idari düzenlemelerin yapıldığı anlatılmaktadır. Yazar, o dönemde medresenin merkezi bir eğitim modeli benimseyerek, öğrencilerin standart bir müfredatla yetişmesini amaçladığını vurgulamaktadır. Bölümde ayrıca Dârü’l-hilâfeti’l-aliyye Medresesi'nin teşkilatı ve müfredatı ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir. Medrese eğitimi, Tâlî Kısım-ı Evvel, Tâlî Kısım-ı Sâni ve Âli Kısım olmak üzere üç ana bölüme ayrılmıştır. Çalışmada bu yapının modern eğitim sistemine benzer bir şekilde düzenlendiği belirtilmektedir. Müfredatta, İslami ilimlerin yanı sıra matematik, fizik, kimya ve coğrafya gibi modern bilimlere de yer verildiği belirtilmiştir. Yazar, bu düzenlemelerin medresenin geleneksel yapısını korurken modern bilimlerle entegre olma çabasını yansıttığını ifade etmektedir.

Kitapta, eğitim reformlarının yalnızca müfredat düzenlemeleriyle sınırlı olmadığı belirtilmektedir. Medresenin idari yapısında da önemli düzenlemeler yapıldığı, Ders Vekâleti'ne bağlı olarak çalışan merkezi bir yapı oluşturulduğu, medresenin yönetiminde hiyerarşik bir sistem benimsendiği belirtilmektedir. Ayrıca öğrencilerin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması, eğitimde sürekliliğin sağlanması açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Orijinal metin ve Türkçesinin verildiği 2. bölümde Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası ve Islâh-ı Medâris Nizamnâmesi incelenerek medreselerin yeniden düzenlenme sürecini şekillendiren temel gerekçeler ele alınmaktadır. Esbâb-ı Mûcibe Lâyihası, medreselerin gerileme nedenlerini ortaya koyarak çözüm önerileri sunmaktadır. Islâh-ı Medâris Nizamnâmesi ise bu önerilerin hayata geçirilmesi için gerekli düzenlemeleri içermektedir. Yazar, bu metinlerin medrese reformlarının entelektüel ve idari boyutlarını anlamak açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Sonucun yer aldığı bölümde, medrese reformlarının Osmanlı eğitim sistemindeki etkileri ve Cumhuriyet dönemine olan yansımaları değerlendirilmektedir. Yazar, Dârü’l-hilâfeti’l-aliyye Medresesinin, 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanununun altyapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Yazara göre medresenin eğitim modeli yalnızca kendi dönemi açısından değil aynı zamanda Cumhuriyet döneminde kurulan İmam-Hatip Liselerinin temellerinin atılması bakımından da belirleyici bir nitelik taşımaktadır. Yazar ayrıca eğitimde birlik anlayışının fikirselsel ve kurumsal temellerinin medreseler aracılığıyla

geliştirildiğini dolayısıyla medresenin Türk eğitim tarihindeki dönüşüm süreçlerine önemli bir katkı sunduğunu ifade etmektedir.

Kitapta yer alan sözlük bölümünde, kitapta kullanılan Osmanlıca terimler, eğitim politikalarına ilişkin kavramlar ve dönemin hukuki belgelerinde yer alan ifadeleri sistematik bir şekilde tanımlanmaktadır. Yazar, dönemin dilsel yapısını koruyarak, okuyucunun kavrayışını desteklemek adına ilgili kavramların günümüz Türkçesindeki karşılıklarını sunmaktadır. Ekler bölümünde ise tüzükler ve hoca listeleri gibi Osmanlı eğitim sistemine ilişkin düzenleyici belgeler Osmanlıca orijinal hâllerleriyle sunulmaktadır. Bu belgeler, dönemin idari ve pedagojik yapısını doğrudan yansıtan birincil kaynaklar arasında yer almaktadır.

Netice itibariyle bu kitap, eğitim alanında akademik araştırmalar yürüten araştırmacılar, öğretmenler, öğretmen adayları ve eğitim politikalarıyla doğrudan ilgilenen profesyoneller için önemli bir bilimsel kaynak niteliği taşımaktadır. Osmanlı eğitim sisteminin yapısal ve pedagojik dönüşüm süreçlerini derinlemesine analiz eden çalışma, eğitim tarihi, eğitim felsefesi ve eğitim sosyolojisi gibi alanlarda çalışan akademisyenler için disiplinlerarası bir perspektif sunarak kapsamlı bir referans çerçevesi oluşturmaktadır. Ayrıca kitapta sunulan tarihsel çözümler ve kuramsal yaklaşımlar, öğretmenler ve öğretmen adayları açısından eğitim anlayışlarını genişletme ve mesleki bakış açılarını geliştirme imkânı sunmaktadır. Osmanlı eğitim sisteminin modernleşme sürecine ilişkin sunulan kapsamlı değerlendirmeler, hem eğitim politikalarının tarihsel gelişim ve dönüşümünü araştıran hem de pedagojik dönüşümlerin toplumsal etkilerini analiz eden araştırmacılar için değerli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

Katkı Oranı

1. Yazar: %100

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Gerek olmadığı beyan edilmiştir.

Destek-Finansman

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Teşekkür

Beyan edilmemiştir.

Contribution Rate

1st Author: 100%

Conflicts of Interest

No conflict of interest declared.

Ethics Committee Permission

It has been declared unnecessary.

Grant Support

No external funding was used to support this research.

Acknowledgements

Not declared.
